OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

31.3.2016

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: E 18/2016 vp – Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategia 2016

Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategian tavoitteena on kehittää Suomen EU-politiikan strategista suunnittelua. Kuluvalla hallituskaudella ei laadita erillistä EU-selontekoa, vaan tarkoitus on vuosittain laatia konkreettisempia vaikuttamisstrategioita. Nyt laaditun vuonna 2016 käsiteltäviin EU-asioihin kohdistuvan valtioneuvoston vaikuttamisstrategian mukaan näin varmistetaan säännöllisemmin myös eduskunnan vaikutusmahdollisuudet. Eduskunnan vaikutusmahdollisuuksista keskeisin on luonnollisesti edelleen valtioneuvoston ja eduskunnan yhteistoiminta käsiteltävänä olevissa konkreettisissa EU-hankkeissa PL 96 § ja PL 97 § mukaisesti.

Nyt käsittelyssä oleva vaikuttamisstrategia keskittyy joihinkin EU-politiikan alueisiin, mutta ei käsittele kaikkia sektoreita tai kaikkia vuonna 2016 käsittelyssä olevia asioita. Tämä ei EU-agendan laajuus huomioon ottaen ole mahdollista. Oikeusministeriön toimialaan kuuluvia asioita strategiassa sivutaan hyvin ohuesti. Valtioneuvostosta annetun lain mukaan jokainen ministeriö vastaa oman toimialansa EU-asioista, joten oikeusministeriön strateginen suunnittelu kattaa myös EU-asiat. Oikeusministeriö on vakiintuneesti asettanut ministeriön EU-tavoitteet ja määrittänyt EU-vaikuttamisen prioriteetit puolivuosittain. Samassa prosessissa käsitellään sekä valmisteltavana olevat, lähiaikoina käsittelyyn tulevat että täytäntöönpantavana olevat EU-hankkeet, jotka yhdessä muodostavat kansallisen ja EU-valmistelun kokonaisuuden. Nämä strategiset työasiakirjat on toimitettu säännönmukaisesti tiedoksi myös OM:n EU-asioita käsitteleville eduskunnan valiokunnille. EU-valmistelun avoimuuden edistämiseksi ministeriön tavoiteasiakirja julkaistaan myös ministeriön verkkosivuilla: http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/toiminta/kansainvalisetjaeu-asiat/DiaIzDzE7/OM_EU-toiminta_NL_pjkaudella_2016.pdf.

Yleisinä EU-toiminnan tavoitteina oikeusministeriö painottaa perusoikeuksien toteutumista sekä avoimuuden, hyvän hallinnon, lainsäädännön laadun ja oikeusturvan kehittämistä EU:ssa. Myös valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa nostetaan esiin yhteisten arvojen edistäminen. SEU 2 artiklassa EU:n yhteisinä arvoina mainitaan ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa todetaan myös, että jäsenvaltioiden välinen yhteistyö EU-asioissa edellyttää luottamusta toistensa oikeusjärjestyksiin. Tämä on tärkeää myös oikeudellisen yhteistyön näkökulmasta, koska tämän yhteistyön kulmakivenä on ns. vastavuoroisen tunnustamisen periaate, jonka mukaan yhdessä maassa annettu tuomioistuimen päätös tunnustetaan ja on pantavissa täytäntöön myös muissa EU-maissa. Juuri tästä syystä EU:ssa on myös vahvistettu yhteisiä minimisääntöjä epäillyn ja syytetyn asemassa olevien oikeuksista. Huomiota voi

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Kasarmikatu 25	PL 25	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi
HELSINKI	00023 VALTIONEUVOSTO			

kiinnittää myös siihen, että oikeusvaltioperiaate on merkityksellinen myös talouskasvu- ja kilpailukykytavoitteiden valossa. Esimerkiksi Suomen maaraportissa 2016 komissio toteaa, että ”[t]alouden perusvahvuudet ovat kuitenkin jäljellä, ja niiden varaan voidaan rakentaa: oikeusvaltioperiaate, vähäinen korruptio, erinomainen koulutusjärjestelmä ja edelleen mittavat investoinnit tutkimukseen, kehitykseen ja innovointiin antanevat tukea kestävälle elpymiselle.”

Oikeusministeriön vuoden 2016 ennakkovaikuttamisen painopisteenä on i) vaikuttaminen eurooppalaiseen insolvenssisääntelyyn. Vireillä olevista lainsäädäntöasioista kuluvan vuoden prioriteeteiksi on asetettu ii) järkevän digisopimuksia koskevan sääntelyn aikaansaaminen, iii) EU:n terrorismilainsäädännön uudistaminen sekä iv) tehokas vaikuttaminen Euroopan syyttäjänviraston perustamiseen.

Näitä OM:n toimialan painopisteitä sivutaan myös valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa.

i. Maksukyvyttömyysasioihin valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa otetaan kantaa EU:ssa rakenteilla olevan pankkiunionin viimeistelyn (s. 11) ja tähän liittyen erityisesti eurooppalaisen talletussuojajärjestelmän rakentamisen (s. 15) näkökulmista. Oikeusministeriö korostaa, että pankkiunioniin ja talletussuojajärjestelmään liittyvää pankkien maksukyvyttömyystilanteiden tarkastelussa on tärkeää pitää mielessä maksukyvyttömyyslainsäädännön kokonaisuus ja kaikki maksukyvyttömyystilanteisiin liittyvät osapuolet. Komissio on juuri avannut julkisen kuulemisen, jonka tarkoituksena on valmistella vielä tänä vuonna annettavaa uutta säädösehdotusta (”Insolvenssi II”) maksukyvyttömyyslainsäädäntöjen harmonisoimiseksi. Suomi on aiemmin valtioneuvoston ja eduskunnan yhteistoiminnassa ottanut kantaa komission suunnitelmiin lisätä maksukyvyttömyysmenettelyjä koskevien kansallisten lainsäädäntöjen harmonisointia ja suhtautunut harmonisointiin kriittisesti (E 120/2013 vp). Kriittinen kanta on perustunut näkemykseen siitä, että kansallinen maksukyvyttömyyslainsääntö muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, joka on vahvasti sidoksissa muuhun kansalliseen lainsäädäntöön, yrityskulttuuriin, maksukäyttäytymiseen ja yleiseen asenneilmastoon. Eräiden seikkojen harmonisointi voisi Suomessakin johtaa tilanteisiin, joissa harmonisoitu seikka ei enää toimisi kansallisen lainsäädännön kokonaisuudessa. Esimerkiksi yrityssaneerausmenettelyn tietyn vaiheen harmonisointi saattaisi merkitä sitä, ettei menettely kokonaisuudessaan enää toimi. Jos taas harmonisointi kohdistettaisiin vaikkapa tiettyjen saatavien etuoikeussääntelyyn, tämä horjuttaisi Suomessa yhtäläiseen maksunsaantioikeuteen perustuvaa maksunsaantijärjestystä, millä saattaisi olla yllättäviä vaikutuksia esimerkiksi yritystoiminnan näkökulmasta. Juuri tällaisissa konkreettisissa EU-lainsäädäntöhankkeissa on tärkeää noudattaa EU-vaikuttamisstrategiaan kirjattuja yleistavoitteita sääntelyn toimivuudesta ja vaikutusarvioinnista.

ii. Järkevän digisopimuksia koskevan sääntelyn aikaansaamiseen viitataan valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa toteamalla, että kuluttajansuojalainsäädännön harmonisointi on toteutettava tavalla, joka ei johda kuluttajien verkkokauppaa kohtaan tunteman luottamuksen heikentymiseen, sääntelytaakan lisääntymiseen tai oikeusjärjestelmän monimutkaistamiseen (U 25/2015 vp).

iii. Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa todetaan lyhyesti myös EU:n terrorismilainsäädännön uudistaminen (U 22/2015 vp), mikä nousi entistäkin tärkeämmäksi Brysselin 22.3.2016 tapahtumien johdosta. EU-vaikuttamisstrategiassa todetaan, että kriisien ja ongelmien hoitaminen sekä uusien ehkäiseminen hallitsevat Euroopan unionin toimintaa myös vuonna 2016. Jos strategia olisi kirjoitettu Brysselissä tapahtuneiden terrori-iskujen jälkeen, oikeus- ja sisäasioiden yhteistyön merkitys ja terrorismin vastainen toiminta olisivat

voineet saada lyhyttä mainintaa näkyvämmän paikan strategiassa. Tämä kuvastaa osaltaan ennakoinnin tärkeyttä, mutta myös vaikeutta. EU-maiden oikeus- ja turvallisuusministerit sekä EU-toimielinten edustajat hyväksyivät 24.3.2016 julkilausuman terrorismin vastaisten toimenpiteiden tehostamisesta. Toimenpiteitä on jo valmisteltavana, esimerkkinä uusi terrorismin torjuntaa koskeva direktiivi, josta OSA-neuvosto hyväksyi neuvoston yleisnäkemyksen 11.3.2016. Kuten valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa todetaan, tämän vuoden aikana neuvotellaan myös rikosrekisteritietojen vaihdon tehostamista koskevasta direktiivistä (U 13/2016 vp).

Brysselin terrori-iskujen jälkeen annettu julkilausuma nostaa valmisteluun myös tarpeen nopeuttaa ja tehostaa lainvalvontaviranomaisten mahdollisuuksia päästä käsiksi sähköisessä muodossa olevaan todistusaineistoon, mm. tiivistämällä yhteistyötä Euroopan alueella toimivien palveluntarjoajien sekä kolmansien valtioiden kanssa. Kesäkuun 2016 OSA-neuvostossa on tarkoitus konkretisoida tähän liittyviä toimenpiteitä.

iv. Tehokas vaikuttaminen Euroopan syyttäjänviraston perustamiseen (U 63/2013 vp) liittyy osaltaan valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategian toteamukseen siitä, että EU:n tulee tehostaa korruption vastaista toimintaansa.